

Keramické depoty doby bronzové Důraz na charakteristiku keramických depotů a interpretaci

Dějiny bádání: Studium depotů DB na našem území se zabýval hlavně Milan Salaš. Ten se snažil shromáždit a zdokumentovat nálezy hlavně z oblasti Moravy a historického Slezska. Přitom se snažil zohlednit depoty ze sousedních regionů (z Čech, Dolního Rakouska, Burgenlandu a severního Zadunajska). Počátky zkoumání depotů se objevují v severoevropské literatuře (např. J.J.A. Worsaae, C. Engehardt) již v 60. letech 19. stol. Teoreticky rozdělil keramické depoty S.Müller. Ten rozdělil tyto skupiny na depoty úmyslně uložené a obětní či votivní nálezy (ty neměly být později vyzvednuty). Avšak toto rozdělení postrádalo rozlišovací kritéria (většina nálezů byla pokládána za obětiny). První precizní teoretickou definici depotu a s poukazem na některá identifikační úskalí podal O.Montelius. Zprvu byly depoty zaměňovány s hrobovou výbavou a rozpoznání bylo obtížné.

STR. DB

Na Moravě je pro starší a střední stupeň mohylové kultury je typické dvojkónické tělo džbánek. Patří sem depot z Brodu nad Dyjí a možná nález z Hulína (může být i mladší).

Pro mladší stupeň střední DB je typická výrazná oblá a značně stlačená klenba výdutí džbánek a mísy na nožce. Analogie nacházíme ve stupni Maisbirbaum-Zohor. Typickou výzdobou je širší svislé kanelování doplněná hrotitými výčnělky. Největším depotem tohoto období je nález z Mutěnic. Dále do tohoto období můžeme zařadit nálezy z Starých Hvězdlic, Věteřova, Želešic a Lednice.

V Rakousku se stal základem pro vypracování typologie stupně B B1 nález z Mistelbachu, kde byly nalezeny převážně džbánek. Na nádobách můžeme najít plastickou výzdobu pomocí výčnělků na plecích (depot z Großmugl), který je datován do stupně B C. Dále se zde objevují džbánek se stlačenou horizontálně hráněnou výdutí a vysokým uchem. Dále jsou zde nízké esovité profilované šálky a džbán s vysokým žlábkovaným tělem (depoty z Haindorfu a Herzogenurgu datované do mladomohylového stupně). Dalšími depoty jsou Zwerndorf, kde dominovaly hrncovité nádoby a mísy na nožce. Dále známe depot z Franzhausenu, kde byly nalezeny kónické misky a zásobnicové nádoby a nález z Pirawarthu.

Na Slovensku vytvořil vnitřní chronologii K.Willfonnseder. Ten rozdělil materiál do 3 stupňů (B1,B2,C). Později k těmto stupňům přidali moravští badatelé další přechodný mohylovo/velatický stupeň (C2/D, mladší stupeň DB) a to díky nálezům keramického depotu z Blučiny. V depotech na západním Slovensku převládají větší keramické tvary s výzdobou pomocí svislého žlábkování. Patří sem depoty z Kopčan, Zohoru, Lozorna a Báhoňa.

V Čechách nám depoty ze starší doby bronzové chybí a objevují se až od střední DB. Objevují se zde hnízdovité šálky, mísy na nožce, kalíškovité a polokulovité šálky. Z Čech známe depoty z Křečhoře, Poděbrad, Poplze, Velkých Žernosek a Strupčic. Tento depot je datován do konce mohylového, popřípadě do mohylovo – knovízského stupně.

Kultura středodunajských popelnicových polí

V období PP resp. v mladší době bronzové (B D – H A2/ H B1) soustřeďují na jižní Moravu a v oblasti Dolního Rakouska. V tomto období se v depotech objevuje mísa na nožce, mísovité šálky oble kónické, s oble profilovaným tělem a s oble kónickým spodkem, na které ostře nasedá horní prohnutá část). Dna šálek mohou být opatřena omfalem. Dalšími depoty jsou nálezy ze Starého Lískovce, Těšetic, Lovčiček a Dolních Věstonic.

V Dolním Rakousku máme 8 depotů. Ve většině depotů dominují šálky (s oblou, esovitou profilací, nízké kónické a ostře profilované s vysokým uchem), misky se zataženým okrajem, kónické misky. Z tohoto období známe depoty z Inzersdorfu, Großmeiseldorfu, Thürentalu, Oberravelsbachu a Gaiselbergu. Ve velatickém stupni nacházíme kónické mísy s lalokovitě vytaženým okrajem, které přežívají do časně velatického stupně Blučina a bezuché amfory s nálevkovitým hrdlem s ven přehnutým okrajem a hrotitými výčnělky na podhrdlí a šálky opatřené omfalem a páskovým nad okraj vytaženým ouškem, které je podélně hraněné či trojúhelníkovité (příznačné pro starší a střední velatický stupeň). Patří sem depot z Pavlova, Dolních Věstonic, Starého Lískovce, Těšetic a Moravského Písku.

Ve velaticko – podolském stupni Klentnice I se objevuje výzdoba pomocí attinského ornamentu. Tento motiv se objevil na pohárcích z Lovčiček (H A/H B). V Dolním Rakousku je náplň depotů značně

různorodá. Objevují se zde jak malé tak velké nádoby. Objevují se zde nádoby s hráněnou výdutí, džbány s vysokým žlábkovaným tělem

V českofalcké mohylové kultuře se objevuje výzdoba žebříčkovitým ornamentem, který je příznačný pro střední stupeň západočeské mohylové kultury. Takto zdobené nádoby máme v depotu z Lelova u Stoda.

V karpatské mohylové kultuře se objevují typické mohylové tvary. Objevují se zde džbánkovidé šálky a džbánky a příslušnost ke karpatské MK lze usuzovat pouze z geografického hlediska. Depoty této kultury byly objeveny v Šuranech, Velkém Peseku a Kosziderpadlás. Depoty jsou datovány od stupně B B1 po stupeň B B2.

V otomanské kultuře máme depoty ze Včelinců a Zemplínských Kopčan. Tyto depoty jsou datovány do mladšího až poklasického stupně otomanské kultury.

Na Slovensku nacházíme jen depot ze Šarovců a je datován do staršího až středního stupně PP a to díky výzdobě pomocí mělčích, šikmých a horizontálních žlábků, které jsou příznačné pro čakanskou kulturu.

V severním Zadunajsku sestávají depoty hlavně ze šálek, amfor a džbánek, které jsou zdobeny žlábkováním. Tento depot lze podle A. Figlera datovat do H A2. Tři publikované šálky se ještě vyznačují vysoko nad okraj vytaženými trojúhelníkovitě profilovanými uchy, které jsou příznačné pro starší a zejména střední velatický stupeň. Zde známe depoty z Magyaralmásu, datován do stupně Baierdorf-Lednice a Kajárpécu.

V kultuře lužických PP s můžeme setkat s menšími nádobkami (bezuchá osudí s válcovitým hrdlem, kónické šálky a misky). Patří sem depot z Rosic u Chrásti, Chabařovic a Horné Dobré Vody.

V knovízské kultuře se depoty soustřeďují v oblasti Poohří. V těchto depotech se objevují malé nádoby (talířovité šálky s torovaným okrajem, kónické šálky, polokulovité koflíky a misky). V této kultuře máme depoty z Prahy 4 – Modřan, Čachovic, Droužkovic a Žatce – Macerky.

Interpretační možnosti: Ukládání depotů bylo velmi rozšířené a mělo různé formy. Ve Skandinávii se depoty nejčastěji ukládaly do rašeliníšť. V severním Německu se můžeme setkat s ukládáním depotů do vody. Jednotné ukládání máme na Moravě, v Čechách, Polsku a Rakousku. Máme dva směry k objasnění deponování keramiky.

1) podle tradičních představ jsou spjaté s výrobou, skladováním nebo obchodem s hrnčířským zbožím. Depoty nalezené v blízkosti pecí (hrnčířské pece) - vypálení a barva hlíny, dojem sériové výzdoby.

2) koncem 60. let převládly interpretace, že jde o kultovní depoty (C. Eibner).

Kultovní f-ce: Za nejpravděpodobnější příležitost „tvorby ker. depotů“ se pokládá kolektivní přísaha, kde se symbolicky lidé napili a nádoby uložili do země, což utvrzovalo uzavření slibu (Bouzek, Sklenář).

Nejdůležitější nálezy máme z oblasti Dolního Rakouska a Moravy. Z Dolního Rakouska známe dva důležité depoty a to Zwerndorf a Großmugl. Ve Zwerndorfu se našlo 43 nádob, ty nejspíš stály v řadách na dřevěné konstrukci. Großmugl: do země byly nejspíš uloženy prázdné nádoby.

Maisbirbaum - skládá se ze dvou částí, které se našly na odlišných polohách. Nešlo o jednorázové uložení, ale o opakování ritualizovaného úkonu tou stejnou komunitou.

Pro moravské depoty navrhli Palátová a Salaš toto rozdělení do 4 skupin:

Polnohospodářské a potravinové depoty.

Zbytky po přísežných rituálech, souvislost s obětováním tekutin.

Stavební obětiny.

Deponování s jiným významem, které známe například ze Slatinek.

Literatura:

PALÁTOVÁ, H. - SALAŠ, M. 2002: Depoty keramických nádob doby bronzové na Moravě a v sousedních zemích, Pravěk Supplementum 9, Brno.

BÁRTÍK, J. - HAJNALOVÁ, M. 2004: Hromadný nález keramiky z Lozorna. Príspevok ku keramickým depotom stredodunajskej mohylovej kultúry na západnom Slovensku, Zborník Slovenského národného múzea XCVIII - Archeológia 14, 9-42.